

Beleidsplan Hoogbegaafdheid en Hoogbegaafden-Onderwijs-Programma

Pilot Plusgroepen schooljaar 2015-2016

ZEISTER VRIJE SCHOOL

Start schooljaar 2015-2016

Eerste invulling: 1 september 2015

Aanvulling: 1 februari 2016

Aanvulling: 1 september 2016

Aanvulling: 1 september 2017

Aanvulling: 1 mei 2018

VOORAF

STAP 1 Het benoemen van de HB commissie

Sanne Trip - Coördinator Hoogbegaafdheid, Plusgroepbegeleider
Cécile de Jong - Intern Begeleider
Lotte Schuit – Remedial Teacher, Plusgroepbegeleider
Annelies de Kievit - Leerkracht middenbouw
Mady Kuijlenburg – Leerkracht middenbouw
Jannie Goedkoop – Kleuterleerkracht
Paulien van 't Hart – Kleuterleerkracht

STAP 2 Het vastleggen van de werkstructuur van de HB commissie

Frequentie van bijeenkomsten:

- 1^e fase - het opstellen van de plannen; eens in de maand
- 2^e fase - het implementeren van de plannen; eens in de twee maanden voortgang implementatie bespreken, iedere andere maand leerlingen/meldingen bespreken
- 3^e fase - eerste jaar na implementatie; eens per kwartaal protocol en programma evalueren en bijsturen eens per maand leerlingen/meldingen bespreken
- 4^e fase - het tweede jaar na implementatie; eens per half jaar protocol en programma evalueren en bijsturen, twee keer per jaar leerlingen/meldingen bespreken in het Ondersteuningsteam

Terugkoppeling naar team:

Eens per 8 weken in teamvergadering, of vaker indien daar aanleiding toe is.

Communicatie naar ouders:

In ieder geval op de Algemene Ouderavonden en berichten in De Seizoener.
Zodra Protocol en Programma in concept klaar zijn ouderavond organiseren.
Overige communicatie verloopt via de klassenleerkracht.

Taken HB commissie:

- Opstellen van het Beleidsplan Hoogbegaafdheid;
- Opstellen van het hoogbegaafden-programma;
- Opstellen Pilot Plusgroepen
- Inzetten van het hoogbegaafden-programma;
- Communicatie met de leerkrachten: evalueren in Pedagogische Vergadering en in de klassenbespreking
- Evalueren en bijsturen van het Beleidsplan Hoogbegaafdheid;
- Evalueren en bijsturen van het hoogbegaafden-programma.
- Evalueren en bijsturen van de Pilot Plusgroep
- Afronden Pilot Plusgroep en de afspraken vastleggen in het Kwaliteitshandboek

In de klassenbespreking zoals dat volgens het zorgplan twee keer per jaar plaatsvindt tussen leerkracht en IB-er komt het volgende aan bod:

- Ontvangen van meldingen van (vermoeden van) hoogbegaafdheid;
- Inzetten van nader onderzoek (indien nodig vooruit toetsen);
- Beoordelen van de resultaten van het onderzoek;
- Terugkoppelen van de resultaten aan de betrokkenen;

In de periode januari/maart wordt 4x (per locatie 2x) een overleg van het Ondersteuningsteam ingepland om de ontwikkeling binnen de plusgroep te bespreken. Hier wordt vooral gekeken naar de vraag; voor welke leerlingen biedt de plusgroep nu de goede uitdaging?

Daarnaast wordt eind derde klas iedere leerling die tot dan toe in de plusgroep heeft gezeten, besproken in het Ondersteuningsteam. Hierbij wordt vooral bekeken met welke leerdoelen de leerling in de plusgroep is gekomen, hoe hieraan gewerkt is en welke stappen de leerling in zijn of haar ontwikkeling heeft gezet. Doel is om (beter) zicht te krijgen op de vaardigheden die jonge kinderen in de plusgroep ontwikkelen en (beter) te kunnen onderscheiden welke leerlingen in de hogere klassen (4,5 en 6) echt behoefte hebben aan deelname aan de plusgroep. Aangezien er in de hogere klassen vanuit de toenemende zelfstandigheid van de leerlingen makkelijker differentiatie in de klas georganiseerd kan worden, wordt er voor een beperktere groep leerlingen plusgroep aangeboden.

STAP3 Visie

Algemene visie:

In onze school willen we onderwijs bieden, dat alle leerlingen aanspreekt en uitdaagt, als het ontsteken van een vuur. Onderwijs waaraan de leerlingen zich ontwikkelen tot wie zij zijn en waarmee zij een reëel beeld van zichzelf opbouwen; "Wie ben ik, wat wil ik en wat kan ik?". We willen een omgeving zijn, waarin de leerlingen zichzelf kunnen zijn, zich veilig kunnen voelen en waarin zij hun talenten kunnen ontwikkelen. We hebben het hier ook over de leerlingen, die meer aankunnen en/of meer nodig hebben, dan het gewone lesaanbod.

Doel van ons onderwijs:

1. Welzijn

De leerlingen voelen zich veilig. De leerlingen kunnen zichzelf zijn. Zij hebben vertrouwen in zichzelf en respect voor de ander. De leerlingen voelen zich gezien en aangesproken.

2. Productief

a. De leerlingen worden aangesproken op hun talenten. Zij presteren op een niveau, dat bij hun cognitieve, sociaal-emotionele en kunstzinnige capaciteiten past. Zij zijn zich bewust van hun talenten/mogelijkheden en weten hoe die in te zetten. Ze zijn in staat om met frustraties en uitdagingen om te gaan.

b. Er is ruimte voor de individuele ontwikkeling van ieder kind, waarbij een evenwichtige ontwikkeling van denken, voelen en willen centraal staat.

3. Kerndoelen

a. De leerlingen hebben een goede beheersing van de algemeen genormeerde lesstof. Hierbij zijn we niet per definitie tevreden met een voldoende, wanneer het vermoeden bestaat, dat er ook 'goed' gepresteerd kan worden.

b. De leerlingen *weten* deze lesstof niet alleen, zij *ervaren* deze ook echt.

Visie op talentontwikkeling:

Binnen onze school zien we dat er een groep leerlingen is, die duidelijk meer aan zou kunnen dan het gebruikelijke lesaanbod. Er wordt geëxperimenteerd met differentiatie in de klas en het werken met verschillende niveaus. Toch blijkt dit voor sommige zogenaamd meer- en hoogbegaafde leerlingen niet voldoende. De gevolgen kunnen zeer divers zijn; van onderpresteren, verveling, problematisch gedrag, niet naar school willen (of nog erger tot een algeheel niet-welzijn, depressie), het niet ontwikkelen van een goede werkhouding en een reëel zelfbeeld tot het besluit van school te veranderen.

Talent, of de mate waarin je begaafdheid zich manifesteert, hangt af van de interactie tussen persoonlijkheid, intelligentie, motivatie, creativiteit en omgeving.

Op grond van hiervan komen we tot het onderscheiden van vier categorieën leerlingen, met daarbij een aparte vermelding van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong.

1 De meerkunners:

Kunnen de stof goed aan, zijn snel klaar en hebben vooral behoefte aan extra werk; verbreding en verrijking in de klas.

2 De meer- of hoogbegaafde kinderen;

Deze leerlingen lopen op meerdere gebieden voor en hebben vooral behoefte aan extra uitdaging en verdieping in de klas maar ook aan vakoverstijgend werk (werkstuk, projecten,

onderzoek, oplossingen voor problemen bedenken) in een groep met peers (gelijk denkenden). Eventuele mogelijkheid tot versnellen indien er sprake is van 'lijdensdruk' (deze lijdensdruk kan zich uiten in onderpresteren, het verliezen van motivatie om te leren of naar school te gaan, verveling, onzekerheid (over eigen kunnen)), en de behoefte aan ontmoeting van ontwikkelingsgelijken.

3 De onderpresteerders;

Deze leerlingen zijn afgehaakt vanuit verveling of worden belemmerd door perfectionisme of onzekerheid doordat ze niet hebben leren leren. Je kunt onderpresteerders onderverdelen in twee groepen:

1. Absolute onderpresteerders. Zij presteren minder dan de voor de groep geldende norm en wat je op basis van andere gegevens zou verwachten.
2. Relatieve onderpresteerders. Zij presteren wel boven de norm maar nog altijd (ver) onder wat ze zouden kunnen. Onder hen zijn veel meisjes die zich graag aanpassen aan hun omgeving.

Onderpresteren begint soms al heel jong. Vaak is er een fixed-mindset (ipv. een growth-mindset ontstaan). Het vroegtijdig onderkennen van de begaafdheid en hiermee de onderwijsbehoeften van een leerling is vooral van belang om problemen als onderpresteren en negatief zelfbeeld of gedragsproblemen te voorkomen. Het is belangrijk om informatie van ouders te verwerven. Een hoogbegaafde leerling kan thuis ander gedrag laten zien dan op school. Dit is vaak het geval bij onderpresteerders. Het is daarom van belang dat de leerkracht in gesprek blijft met de ouders. Tijdens een gesprek met ouders worden gerichte vragen gesteld aan de hand van een signaleringslijst.

Hier is vooral behoefte aan aandacht voor (intrinsieke) motivatie, leervaardigheden en inhoudelijk uitdagende plusopdrachten. Ruimte voor een creatieve leerstijl en eigen inbreng is van belang. Ook in de ontmoeting met peers kunnen zelfvertrouwen en motivatie weer op gang komen.

4 Dubbele diagnose;

Die kinderen die naast of met hun hoogbegaafdheid andere specifieke gedrags- of leerkenmerken hebben, zoals dyslexie, beelddenken, adhd, add, asperger, ass... Deze kinderen zijn vooral gebaat bij verder onderzoek naar hun onderwijsbehoefte en ondersteuning in het leerproces. Zij vragen vaak veel begeleiding en structuur waar de meeste hb kinderen juist zelfstandig kunnen werken. Toch moeten zij ook uitdaging krijgen op hun niveau.

Op de Zeister Vrije School willen wij tegemoet komen aan de specifieke onderwijsbehoeften van deze groepen leerlingen. Zodat zij zich zo optimaal mogelijk kunnen ontplooiën en ontwikkelen zowel op cognitief, sociaal, emotioneel als op wilsgebied.

Door de houding van de leerkrachten en het bieden van voldoende uitdaging kan het hoogbegaafde kind zich op zijn eigen niveau ontwikkelen. Voor deze leerlingen gelden de zogeheten plusdoelen:

4. Plusdoelen

- a. De plusdoelen zijn gericht op het aanleren van vaardigheden. De belangrijkste vaardigheden zijn: het overwinnen van leerweerstand en daarmee samenhangend het omgaan met frustraties, jezelf motiveren, het luisteren naar instructie en deze ook gebruiken, het gebruiken/trainen van je geheugen, samenwerken, zelfstandig werken, zelfreflectie, het opsporen en oplossen van eventuele hiaten.
- b. Deze plusdoelen behalen we middels plusmateriaal, dat wordt geselecteerd als middel om bovenstaande vaardigheidsplusdoelen te bereiken en middels een adequate begeleiding bij het werken met deze materialen. Daarnaast ontwikkelen de leerlingen deze vaardigheden in het lesaanbod van de peergroep/plusgroep.

Contact met ontwikkelingsgelijken:

Contact met ontwikkelingsgelijken is van essentieel belang voor alle kinderen. Iedereen is in zijn ontwikkeling afhankelijk van mensen die hem echt kunnen begrijpen. Voor hoogbegaafde kinderen is dit (in de klas) niet vanzelfsprekend. Als niemand hun manier van denken volgt kunnen deze kinderen erg eenzaam zijn. Hoogbegaafde kinderen kun je binnen de klas tegemoet komen met differentiatie en extra uitdaging. Aan de sterke behoefte van het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken kan soms echter pas in een 'peergroep' tegemoet gekomen worden. Pas dan kan een hoogbegaafd kind een reëel zelfbeeld ontwikkelen en zichzelf zijn.

Pedagogisch klimaat:

Het is van belang dat de leerkracht zorgt voor een klimaat in de klas dat gericht is op het proces dat kinderen doormaken, de inspanningen die ze leveren voor hun werk en de groei die ze hierdoor laten zien. Ook het benadrukken van het leerproces en het feit dat fouten maken erbij hoort, is hierbij onmisbaar.

Wanneer wordt voldaan aan deze randvoorwaarden, zullen ook slimme leerlingen op de basisschool tot daadwerkelijk leren komen. Ze krijgen de vaardigheden mee die onmisbaar zijn voor talentontwikkeling en worden in staat gesteld om het beste te halen uit hun (bijzondere) talenten.

Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong:

Vanuit de theorie zoals verwoord door Rudolf Steiner en Bernard Lievegoed merkt het kind die dingen op waar het aan toe is. Wanneer het daar rijp voor is, kunnen indrukken worden verwerkt. De wereld is mooi, goed en waar en zo ervaart het kind het ook. Het bewustzijn volgt de ontwikkelingsfases.

Bij hoogbegaafde kinderen echter, is het denken veel eerder ontwikkeld. Zij merken dingen op waar ze nog niet rijp voor zijn en hebben daardoor veel te dragen. De 'waarom' vraag is veel vroeger aanwezig en ook nabootsing en hiërarchie zijn geen natuurlijk gegeven.

De ontwikkelingsfases van het hoogbegaafde kind lopen anders, omdat het bewustzijn in het denken al zo vroeg wakker is. Deze kinderen hebben snel toegang tot de gedachtewereld maar dat wil niet zeggen dat ze alles kunnen begrijpen.

Hoogbegaafde kinderen communiceren vooral via de taal, meer dan door grijpen, tasten en aanraken. Hierdoor kan de verbinding met hun lijf (die vooral door veel oefenen, vallen en opstaan ontstaat) minder of anders zijn. Op intellectueel gebied zijn deze kinderen voor. Maar door het niet (geheel) doorlopen van de basisprocessen, leert het kind niet om hobbels te nemen. Ze leren niet van jongs af aan dat de weg naar boven inspanning kost en ervaren hierdoor geen overwinning. Het zou goed zijn om het kind deze basale processen als nog (bewust) stap voor stap te laten doorlopen, zodat er een proceservaring ontstaat. En zo de onderste vier zintuigen (de bouwstenen van de ontwikkeling van het kind op fysiek gebied, maar uiteindelijk ook op het gebied van het denken, voelen en willen) te stimuleren en (her-) activeren.

Bij een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong is er een vroegere wakkerheid in het bewustzijn en in de waarneming van de buitenwereld. Dat maakt dat het denken vroeg wakker is. Deze kleuter communiceert daardoor anders, nl meer op cognitief niveau. Daarnaast is er een grote hersenhonger.

Om jonge leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong op school goed te kunnen begeleiden, zullen we ze moeten herkennen. Het zo vroeg mogelijk herkennen van signalen van een ontwikkelingsvoorsprong is van groot belang. Alleen dan zijn we in staat om op de onderwijsbehoeften van de leerling in te spelen en kunnen we onderpresteren voorkomen.

SIGNALERING

De leerkrachten krijgen scholing in het omgaan met hoogbegaafde leerlingen. Het team ontwikkelt zich verder ten aanzien van signaleren.

STAP 4 Aanname

Bij aanname van nieuwe kleuters (op 4 jarige leeftijd) wordt een vragenlijst aan de ouders voorgelegd (aannameformulier; bijlage I). Wanneer de antwoorden op deze vragenlijst aanleiding geven tot vermoeden van hoogbegaafdheid, wordt in het kennismakingsgesprek door de leerkracht hierop doorgevraagd. Daarnaast maakt de leerkracht notities van opvallende dingen die het kind laat zien.

Bij tussentijdse aanname wordt er informatie ingewonnen bij de ouders en de vorige school over de kleutertijd en de voorschoolse tijd. De interpretatie van deze gegevens zal in eerste instantie door de leerkracht plaatsvinden. Bij de constatering van de aanwezigheid van signalen van hoogbegaafdheid bij de aanname, wordt de IB-er op de hoogte gesteld. Hier wordt meteen een aantekening op de zorgkaart aangemaakt. Het protocol treedt in werking: de leerkracht volgt het kind en spreekt het kind aan als een hoogbegaafd kind.

Na een maand wordt het Waarnemingskader peuter/kleuter ingevuld. Deze waarneming is ook van belang om op terug te grijpen, mocht de kleuter later gaan onderpresteren.

De betreffende leerling blijft gevolgd worden, ongeacht wat er naar aanleiding van nader onderzoek geconcludeerd wordt. Dit betekent, dat deze leerling terug blijft komen in de zorg-overleggen die er zijn tussen de leerkracht en de IB-er.

STAP 5 Periodieke screening

De leerkrachten voeren zelf de periodieke screening uit aan de hand van de in dit beleidsplan opgenomen screeningslijsten (bijlage III). Alle leerkrachten worden in het bezit gesteld van deze screeningslijsten.

Dit zal in de kleuterklas jaarlijks gebeuren (**Waarnemingskader peuter/kleuter aanpassen**).

In de 1e klas bij het eerste klas onderzoek.

In de 2e klas na het toetsen in januari (bespreken in de klassenbespreking)

In de 4e klas halverwege het jaar.

In de bespreking van het ontwikkelperspectief in de 5e klas (na de toetsen in januari) wordt een pré advies gegeven en wordt dit meegenomen.

(Hoog)begaafdheid zal steeds onderwerp van gesprek zijn in de zorg-overleggen met de IB-er.

STAP 6 Tussentijds signaal

Er kan tussentijds een melding gedaan worden door:

Leerkracht

Ouders

IB-er

Leerling zelf, dit houdt in dat een leerling afgezien van afwijkend gedrag waaruit de leerkracht een signaal op kan maken ook expliciet zelf bij de leerkracht kan melden dat het niet graag naar school komt, niet lekker in zijn/haar vel zit, er niks aan vindt op school, last heeft van geschreeuw in de klas en van de leerkracht zelf etcetera. In een uitzonderlijk geval kan dit

betekenen dat de leerling zelf zegt hoogbegaafd denken te zijn. Van leerkrachten wordt verwacht dat zij een open contact met de leerlingen nastreven, waarin leerlingen met soortgelijke boodschappen kunnen en durven komen.

Ouders, Leerlingen en IB-er doen dit bij de leerkracht. Eén en ander wordt genoteerd in een gespreksverslag. Wanneer een andere leerkracht dan de eigen klassenleerkracht (bijv. een invalleerkracht of een vakleerkracht) een melding wil doen, gebeurt dat ook bij de klassenleerkracht. De klassenleerkracht brengt dit in bij de klassenbespreking en het wordt opgenomen in het groepsoverzicht.

STAP 7 Het in behandeling nemen van een melding

Een melding van (vermoeden van) hoogbegaafdheid wordt door de IB-er als lid van het Ondersteunings Team genoteerd op de zorgkaart. In ieder geval wordt opgenomen:

- Eerste aanleiding/signaal/melding
- Inhoud van de melding
- Naam/functie van de aanmelder
- Signaleringslijst
- Conclusie
- Indien er de conclusie getrokken wordt dat het vermoeden van hoogbegaafdheid bevestigd is: IB-er en leerkracht beoordelen samen of er extra uitdaging in de klas en / of deelname aan de plusgroep nodig is. Wanneer er expliciete ontwikkelingsdoelen zijn anders dan de doelen van het hoogbegaafdenprogramma, wordt er een individueel handelingsplan gemaakt. Ouders worden op de hoogte gesteld en dit wordt in het gespreksverslag genoteerd.

STAP 8 Nader onderzoek - binnen school

De instrumenten door middel waarvan er binnen school nader onderzoek gedaan kan worden naar of een leerling al dan niet gebaat zal zijn bij deelname aan het hoogbegaafden-programma zijn:

- Observatie in de klas door de leerkracht (indien gewenst door IB-er of de coördinator hoogbegaafdheid);
- Doortoetsen; tot doortoetsen middels CITO of andere toetsen kan besloten worden indien de leerkracht of de IB-er dit zinvol vindt. We denken daarbij aan vier redenen:
 - Als er gedacht wordt aan versnellen
 - Voor informatie rondom compacten en verrijken
 - Om voor die kinderen die vooruit lopen leermomenten te kunnen creëren
 - Bij een vermoeden van onderpresteren, kan er ook besloten worden door te toetsen.
- Gesprek met de leerling, van kleuterklas t/m 6^e klas;
- Gesprek met de ouders: in kaart brengen van de vrijetijdsbesteding van het kind, zicht krijgen op het welbevinden, is er sprake van een contrast tussen het gedrag op school en thuis;
- Voor afgebakende periode deelname aan (hoog)begaafden-programma en/of Plusgroep.

STAP 9 Uitkomst onderzoek

Wanneer uit het interne onderzoek blijkt, dat de leerling gebaat zal zijn bij deelname aan het (hoog)begaafden-programma worden de volgende acties ondernomen:

- Terugkoppeling door de IB-er aan alle betrokkenen;
- Handelingsplan opstellen door eigen leerkracht + IB-er, waarin in ieder geval wordt opgenomen dat de leerling deel gaat nemen aan het hoogbegaafden-programma en/of Plusgroep en met welk persoonlijk (leer-)doel;

- Evaluatie van het handelingsplan door diegenen die het uitvoeren, te weten de eigen leerkracht, Plusgroepleerkracht, RT-er of IB-er;
- Het eerste handelingsplan bestrijkt altijd de periode gelijklopend aan de blokken RT. In de week daarna wordt er geëvalueerd. Na deze eerste handelingsperiode worden er handelingsplannen voor een half jaar geschreven. Ook deze worden steeds in de week volgend op het verstrijken van de handelingsperiode geëvalueerd.

Wanneer uit het interne onderzoek blijkt, dat de leerling niet gebaat zal zijn bij plaatsing in het hoogbegaafden-programma worden de volgende acties ondernomen:

- Terugkoppeling door de leerkracht en / of IB-er aan alle betrokkenen;
- IB-er en eigen leerkracht blijven alert bij bestaande screenings- toets- en bespreekmomenten. De bevindingen van deze momenten worden vastgelegd op de zorgkaart van de leerling;

- Nader onderzoek naar waar de leerling dan wel bij gebaat zal zijn

Wanneer uit het intern onderzoek twijfel ontstaat over of de leerling gebaat zal zijn bij deelname aan het hoogbegaafden-programma worden de volgende acties ondernomen:

- Terugkoppeling door leerkracht en / of IB-er aan alle betrokkenen;
- Eventueel kan alsnog gebruik gemaakt worden van de laatste onderzoeksmethode, het voor een afgebakende periode deelnemen aan het hoogbegaafden-programma en/of Plusgroep;
- Er kan een extern onderzoek aangevraagd worden. Zie Stap 10.

Stap 10 Nader onderzoek - Extern

Wanneer er vragen zijn over een leerling vanuit ouders of school omtrent de mate en manier van begaafdheid van deze leerling kan er besloten worden een extern onderzoek aan te vragen, bekostigd door de partij die het onderzoek aanvraagt.

De school accepteert de onderzoeksverslagen van erkende onafhankelijke onderzoeksbureaus gespecialiseerd in (hoog)begaafdheid.

De ouders dienen toestemming te verlenen tot inzage in het rapport door de IB-er, de leerkracht van de leerling en de Plusgroepbegeleider.

Stap 11 Voorwaarden HB Programma

De voorwaarden voor toetreding tot het (hoog)begaafden-programma laten zich uitsplitsen in twee categorieën:

1. Voorwaarden voor deelname aan Compacten & Verrijken in de klas
2. Voorwaarden voor toelating tot de Plusgroep

1. Compacten & Verrijken in de klas

- Voor het compacten & verrijken in de klas komt iedere leerling in aanmerking voor dat vak waar hij of zij een A of A+ scoort;
- Wanneer er vermoeden is van onderpresteren, kan er ook deelgenomen worden aan het compacten & verrijken voor vakken waar lager dan een A voor gescoord wordt;
- De (hoog)begaafde leerlingen die toegelaten worden tot de plusgroep zullen per definitie ook in de klas deelnemen aan het compacten & verrijken-programma (tenzij daar in individuele gevallen reden toe is om dit niet te doen, bijv. in geval van een dubbele diagnose);

2. Toelating tot de Plusgroep:

- Wanneer uit de screenings- en signaleringslijsten een sterk vermoeden van (hoog)begaafdheid naar voren komt;
- Wanneer vermoed wordt, dat deelname aan de Plusgroep bij zal dragen aan het welzijn van de leerling dan wel aan de schoolprestaties in het algemeen;

- Wanneer de leerkracht van de leerling aangeeft handelingsverlegen te zijn met betrekking tot deze leerling. Dit geldt ook wanneer de leerling niet voor problemen in de klas zorgt, maar de leerkracht handelingsverlegen is om de betreffende leerling op het eigen niveau te laten presteren (onderpresteerders, aanpassers en onderduikers).

Met leerlingen, die naast hun hoogbegaafdheid (vermoedelijk) ook te kampen hebben met andere problematiek (adhd, autistisch spectrum stoornis) wordt individueel gekeken of ze in de Plusgroep op hun plek zullen zijn. O.a. wordt gekeken of de leerling voldoende mee kan draaien in de structuur van de Plusgroep. Hierbij zijn korte communicatielijnen tussen ouders, de eigen leerkracht en de Plusgroepbegeleider noodzakelijk.

STAP 12 Programma in de klas - Kleuters

Op het gebied van aanspreken en attitude heeft de kleuterleerkracht het volgende te bieden voor de potentieel hoogbegaafde kleuter:

- Ingaan op de onderwijsbehoefte van het kind. Bij deze kinderen betekent dat:
 - Meer uitleggen, vooral ook cognitief (uitleg waarom iets gedaan wordt)
 - Vermijden van de woorden 'wat knap van jou' en 'wat slim van jou'. Zeker in de eerste weken
 - Vanzelfsprekend stapje hoger/moeilijker aanbieden zónder daar de nadruk op te leggen
 - Eigen verantwoordelijkheden geven (ook bij jongste kleuter), bijvoorbeeld plantjes water geven, uitdelen bij het schuurtje, thee schenken, kopjes klaarzetten, tafel dekken.
 - Humor is belangrijk: even een onderonsje met het kind waaruit blijkt dat je elkaar en de grapjes begrijpt.
- Bij het vermoeden van (hoog)begaafdheid worden extra's geïntegreerd in datgene wat al geboden wordt aan ontwikkelingsstof/ontwikkelingsmateriaal in de kleuterklas. Opdrachten worden daarbij zoveel mogelijk gekoppeld aan praktische handelingen; bijv. een meervoudige vraagstelling/opdracht, leren om iets te beginnen en ook correct af te maken.
- Aanbieden van spelmaterialen waar de kinderen hun creativiteit in kwijt kunnen, maar waar ze ook precies volgens een voorbeeld kunnen werken, zoals de Cuboro knikkerbaan, Brio Builder, Kapla (inclusief voorbeeldboek), Kralenplanken (inclusief voorbeeld kaarten) en Mozaïek Figuren.
- Wanneer kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong niet aan hun trekken komen in het gewone kleuteraanbod, kunnen zij tijdens het vrij spel aan een opdracht met ontwikkelingsmateriaal gezet worden. Richtlijn voor de frequentie is drie keer per week een kwartier à 20 minuten. Dit materiaal (Castle Logix, Color Code, Katamino en Matador) zit in de Extra Materialen box en rouleert in de klassen.
- Het handwerken kan uitgebreid worden met opdrachten die meer inzicht vragen, bijvoorbeeld punniken, voddenkleejjes weven, borduren met de naald die aan de achterkant verdwijnt of vrij knutselen.
- Tijdens de klassikale 'werk' momenten, zoals bijenwassen, houtbewerken, tekenen, knutselen e.d. dient er ruimte te zijn voor eigen inbreng en/of ideeën van de potentieel hoogbegaafde kleuter voortbordurend op de opdracht. Er dient hierbij in de gaten gehouden te worden dat de eigen ideeën niet ontstaan ter omzeiling van de opdracht. In de regel houdt dit in, dat een potentieel hoogbegaafde kleuter mag gaan variëren op de opdracht nadat hij heeft laten zien de opdracht zelf te beheersen.
- Communicatie met ouders is belangrijk, houdt een vinger aan de pols; laat het kind thuis iets anders zien dan in de klas?

Wanneer er meer dan één potentieel hoogbegaafde kleuter in een kleuterklas zit, worden deze met regelmaat aan elkaar gekoppeld in het vrij spel. Helpend hierbij zou zijn, wanneer er voor de hele klas af en toe koppels gemaakt worden om in samen te spelen. Ook het ontwikkelingsmateriaal kan in tweetallen gedaan worden in dit geval. In de laatste maanden dat de betreffende leerling in de kleuterklas zit, worden er in het programma activiteiten

opgenomen, die actief bijdragen aan het ontwikkelen van vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig te kunnen werken. Zo kan er in de eerste klas meteen vanaf het begin begonnen worden met differentiëren en 'eigen werk'. Te denken valt aan het lezen van instructie, bijhouden en afvinken van te verrichten taakjes, omgaan met uitgestelde aandacht (zelf naar oplossingen zoeken wanneer je iets niet meteen weet). Ook kan dit in uitzonderlijke gevallen betekenen, dat een potentieel hoogbegaafde kleuter vervroegd cijfers of letters leert schrijven of lezen.

Dit zal nodig zijn, wanneer er een grote discrepantie is tussen het niveau van inzicht en denken van de kleuter en de vaardigheden waarmee hij of zij zijn of haar denken en inzicht tot uiting kan brengen.

STAP 13 Programma buiten de klas - Kleuters

Er wordt bij voorkeur in de klas een programma voor de potentieel hoogbegaafde kleuters geboden. Er zijn twee situaties denkbaar waarin dat niet toereikend zal zijn:

- Wanneer blijkt bij een leerling dat het gebodene in de klas 'niet genoeg' is; de kleuter maakt ondanks het programma in de klas nog steeds een niet aangesproken indruk, is gefrustreerd of ongelukkig. Meestal is de voorsprong van de potentieel hoogbegaafde kleuter dan dermate hoog, dat het voor de leerkracht niet haalbaar is naar dat niveau te differentiëren;
- Wanneer er maar één potentieel hoogbegaafde leerling in de betreffende kleuterklas zit. Dan is het nodig om op een andere manier contact met ontwikkelingsgelijken te creëren.

In bovengenoemde situaties zal uit één van onderstaande mogelijkheden gekozen worden:

- Wanneer er in een/de andere kleuterklas(sen) wel nog een of meerdere potentieel hoogbegaafde kleuter(s) zit(ten), worden er vaste momenten in de week gecreëerd, dat deze kleuters samen aan het werk of het spelen gezet worden in één van de kleuterklassen;
- Wanneer er in een/de andere kleuterklas(sen) wel nog een of meerdere potentieel hoogbegaafde kleuter(s) zit, wordt er een vast moment in de week gecreëerd, dat deze kleuters in een groepje onder begeleiding van de remedial teacher of de onderwijsassistent opdrachten uitvoeren. Dit kan zowel buiten de klassen plaatsvinden als in (één van) de klas(sen);
- De betreffende kleuter kan aanschuiven bij het meerwerkgroupje van de eerste klas

STAP 14 Programma - In de klas - Onderbouw

Het (hoog)begaafden-programma in de klas valt in de onderbouw uit te splitsen in manier van werken in de Periode en manier van werken in het Werkuur. De verschillende aspecten van (hoog)begaafdenonderwijs passen van nature of in de Periode of in het Werkuur en soms in allebei. In de Periode passen de aspecten gedifferentieerde instructie (taal- en rekenperiode), verdiepen, aansluiten bij de eigen voorkennis en vaardigheden, creatieve werkvormen. In het Werkuur passen de aspecten gedifferentieerde instructie, compacten, verdiepen en verbreden, eigen werk.

In de **Periode** bestaat het hoogbegaafden-programma uit de volgende componenten:

De leerkracht is alert op het hogere leertempo van de hoogbegaafde leerlingen (dat hoeft dus niet persé ook het werktempo te zijn). Dat wil zeggen, zij doorlopen de fasen van het

leerproces sneller. Hierbij is de leerkracht vooral alert op het wel ontstaan van een aha-erlebnis. Mogelijk wordt er complexere stof aangeboden om deze te creëren.

Bij het zelf ontwerpen van opdrachten/werkvormen voor de meer- en hoogbegaafde leerlingen wordt van de volgende ingrediënten uitgegaan:

- Combineren van geleerde kennis tot nieuw eindproduct
- Hoog leertempo
- Aha-erlebnis
- Visueel-ruimtelijk aspect
- Vermijden van pure reproductie van kennis
- Creatief scheppen, waarbij 'creatief' niet synoniem voor 'kunstzinnig' hoeft te zijn

Rekenperiode:

Van de vertaalcirkel moeten deze leerlingen alle vertalingen beheersen, ook bij moeilijker opdrachten.

Zelf-ontdekkend leren is vast onderdeel in de periode.

Leerkracht heeft bij aanvang van de periode concreet hoe de doelen op te rekken dan wel uit te breiden zijn voor die leerlingen die dat aankunnen.

Taalperiode:

(voorbeeld voor 1^e klas)

- Rijmen
- Elfjes maken
- Tongbrekers verzinnen en die aan de rest van de klas leren
- Puzzels maken voor de klas of een hogere klas. Woord in beeld vangen/plaatjes zoeken
- Informatie over het beeld dat gegeven is bij een letter (1^e halfjaar)
- Belangrijkste uit het sprookje benoemen
- Prentenboek van het verhaal/sprookje maken

Ook hier heeft de leerkracht concreet uitbreiding van het doel voor ogen voor die leerlingen die eraan toe zijn.

Tip: doe dit in overleg met collega's: zo kom je op ideeën.

In het **Werkuur** bestaat het hoogbegaafden-programma uit de volgende componenten:

- **Gedifferentieerde instructie** - Uitgangspunt hiervoor is het IGD1₁-plus-model²:

De instructie wordt opgedeeld in fasen, waarbij uitgegaan wordt van drie groepen in de klas, de instructieafhankelijke groep, de instructiegevoelige groep en de instructiegevoelige-plus groep (de (hoog)begaafde leerlingen).

1. Gezamenlijke start (hele groep);
2. Werkuitleg (instructiegevoelige-plus leerlingen);
3. Interactieve groepsinstructie (instructieafhankelijke en instructiegevoelige leerlingen);
4. Begeleid (in)oefenen (instructieafhankelijke en instructiegevoelige leerlingen);
5. Verlengde instructie (instructieafhankelijke leerlingen);
6. Zelfstandige verwerking (hele groep);
7. Instructie, feedback en procesbegeleiding (instructiegevoelige-plus groep);
8. Feedbackronde leerkracht (hele groep). De leerkracht maakt rondes en geeft directe feedback op het gemaakte werk of beantwoordt vragen. Dit is mogelijk als alle leerlingen na fase 7 zelfstandig werken;
9. Gezamenlijke afsluiting: proces- en productevaluatie (zijn de lesdoelen gehaald?)

Toelichting bij fase 7:

Deze fase is expliciet toegevoegd aan het al bestaande IGDI-model. In deze fase wordt instructie gegeven aan de (hoog)begaafde leerlingen op de kernstof van de basisvaardigheden taal, lezen en rekenen, die deze leerlingen *nog niet beheersen*.

Dit is gebleken uit tussentijdse overhoringen. Daarnaast geeft de leerkracht in deze fase instructie op de verrijkingsstof, met hoge doelen, aangepast op het niveau van deze leerlingen. In deze fase kan ook ruimte ingebouwd worden voor feedback op het gemaakte werk en procesbegeleiding (leren leren, motivatie en doorzetten).

Toelichting bij fase 9:

Tijdens fase 9 (de afsluiting) worden ook de hogere doelen van de instructiegevoelige-plus groep geëvalueerd. Zo wordt ook deze groep uitgedaagd en serieus genomen om deze hogere doelen te halen en daarmee de les effectief te maken.

- **Compacten** van de basis oefenstof. Van de werkboekjes Taal op Maat en de oefenboekjes Wereld in Getallen zijn gecompacte routes gemaakt voor zowel de goede/snelle leerlingen als de zeer goede/snelle leerlingen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is, dat het compacten gestandaardiseerd is, waardoor de leerling hier zelfstandig mee aan de slag kan en er volstrekt helder is wat wel en wat niet gemaakt moet worden. De te maken oefeningen worden opgenomen in de weektaak;

- **Verrijken** naast de gecompacte oefenstof. Voor rekenen wordt er verrijkt met Rekeningers of Kien, voor taal met Taaltoppers en Plustaak Taal, Plustaak Begrijpend Lezen en Taalkaarten Meesterwerk van Taal op Maat. Belangrijk hierin is, dat de verrijkingsstof net zo verplicht is als de gewone lesstof voor de rest van de klas.

De leerkracht neemt dus een verplicht aantal opdrachten of bladzijden in de weektaak op voor deze leerlingen. Dientengevolge wordt de verrijkingsstof niet langer meer aangeduid met 'extra werk' of 'meer werk', maar met 'eigen werk': iedereen heeft eigen werk.

STAP 15 Programma - Buiten de klas - Onderbouw

Naast het hoogbegaafden-programma in de klas, is er voor deze kinderen de Plusgroep, tenzij er individuele redenen zijn om hier een andere keuze in te maken.

Doelstellingen:

Door het aanbod in de klas aan te vullen met verbredings- en verdiepingslessen in een peergroep proberen we nog beter tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Om dit doel te bereiken stellen we voor de Plusgroep de volgende prioriteiten:

- Plezier krijgen en/of behouden in het leren op school.
- Zelfvertrouwen houden en/ of vergroten. Reëel zelfbeeld ontwikkelen.
- Het ontwikkelen van vaardigheden en leerstrategieën

Qua invulling van de vaardigheden en leerstrategieën maken we gebruik van de DVL: Doelen en vaardighedenlijst van 2010 van het SLO (Nationaal expertisecentrum leerplan). Hierin wordt onderscheid gemaakt in drie soorten vaardigheden:

1. Leren leren.

Bij het leren leren gaat het om het ontwikkelen van vaardigheden die belangrijk zijn voor het verwerven en toepassen van kennis. Hierbij zijn taakgerichtheid, doorzettingsvermogen en werkhouding vaardigheden die van belang zijn. Concreet wordt er onder andere geoefend met het formuleren van leerdoelen, het opzoeken van informatie en het verwerken hiervan in een opdracht. Ook het omgaan met frustratie hoort hierbij.

2. Leren denken.

Bij leren denken gaat het om het ontwikkelen van en reflecteren op hogere denkvaardigheden zoals kritisch denken, creatief denken en analytisch denken. Deze vaardigheden zullen onder andere geoefend worden door te filosoferen, kringgesprekken te houden, het maken en evalueren van opdrachten uit de methode rekentijger en uitdagingen aan te bieden waarbij complexe problemen opgelost moeten worden.

3. Leren leven.

Bij leren leven gaat het om het ontwikkelen van inzicht in jezelf en de ander. Deze vaardigheden worden onder andere geoefend door het filosoferen, kringgesprekken, samenwerkingsopdrachten en individuele opdrachten.

In de Plusgroep wordt in de eerste plaats een mogelijkheid gecreëerd voor de (hoog)begaafde leerlingen om onder ontwikkelingsgelijken te zijn en op eigen niveau te kunnen communiceren en werken. Er is ruimte en aandacht voor de emotionele aspecten van (hoog)begaafd zijn. Daarnaast wordt er gewerkt aan en gecorrigeerd op sociale omgangsvormen.

Er wordt aangesloten bij de interesses en kwaliteiten van de leerlingen zelf. Er is een natuurlijke afwisseling tussen klassikale activiteiten en eigen werk. Er kan o.a. in projecten worden gewerkt, waarbij het de leerlingen vrij staat om te kiezen voor individueel werken of in tweetallen/groepjes. Projecten worden altijd na afronding gepresenteerd aan de rest van de Plusgroep en waar mogelijk aan de eigen klas. Leerlingen worden aangemoedigd om te reflecteren op elkaars en het eigen werk.

Vormgeving van de Plusgroep:

De Plusgroep kent 4 blokken van elk 7 bijeenkomsten en volgt daarmee het ritme van de RT lessen. Als school hebben we er voorlopig voor gekozen om niet alleen de hoogbegaafde leerlingen in de Plusgroep op te nemen (we testen namelijk niet op IQ en kunnen derhalve geen duidelijke grens trekken tussen die leerlingen die als hoogbegaafd getest zijn en de begaafde leerlingen die daar net onder vallen). Ook de 'meerkunners' die extra uitdaging en leerervaringen nodig hebben kunnen hierin meedoen. Dat betekent dat er per klas meer kinderen mee kunnen doen. Gezien de grote van het Plusgroeplokaal en de aard van het werk in de Plusgroep, kunnen er maximaal 12 leerlingen per keer deelnemen. Leerlingen kunnen maximaal 2 blokken per jaar volgen.

Voor elk blok geeft de klassenleerkracht aan wat de doelen voor deze leerling voor dit blok zijn. Na afronding van het blok schrijft de Plusgroepbegeleider een verslagje voor de ouders en de klassenleerkracht waarin wordt geschreven wat de leerling heeft gedaan en geleerd en waarin wordt gerefereerd aan de leerdoelen.

STAP 16 De praktijk

Doelstellingen:

Korte termijndoelen (binnen 1-2 jaar)

- De leerkrachten weten wie onze meer- en hoogbegaafde leerlingen zijn;
- Meer- en hoogbegaafdheid is onderwerp van het klassenmanagement;
- Alle leerkrachten zijn in staat om de meer- en hoogbegaafde leerlingen passende verrijking te bieden, op de manier zoals die is afgesproken in dit beleidsplan;
- Er is een taakomschrijving gemaakt voor de coördinator meer- en hoogbegaafdheid.

Middellange termijndoelen (binnen 2- 4 jaar)

□ Alle leerkrachten compacten op, zoals afgesproken en vastgelegd tijdens de pedagogische vergaderingen.

Lange termijndoelen (binnen 3- 5 jaar)

□ We herkennen jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en bieden deze kinderen uitdagende materialen.

□ Er is een doorlopende leerlijn voor de meer en hoogbegaafde leerlingen.

Bijlage II

De menstekening

De menstekening wordt gescoord volgens de normen van 'Goudenough'.

De menstekening kan in combinatie met andere instrumenten gebruikt worden als index voor het cognitief functioneren (ter Laak, van Rijswijk, van Leuven & Brugman 2000).

Vanwege mogelijk aanpassingsgedrag is het van belang om de jongste kleuters de tekening niet te laten maken aan een tafelgroep met jongste kleuters. Wanneer deze kleuters een koppoteling tekenen, is de kans aanwezig, dat de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zich aanpast en ook een koppoter gaat tekenen.

Het is van belang om de opdracht te geven 'teken een mens' en niet 'teken jezelf'.

Sommige kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong hebben namelijk een perfectionistische instelling en realiseren zich op voorhand dat het poppetje dat ze kunnen tekenen niet zal lijken op hun spiegelbeeld. De opdracht 'teken een mens' biedt vrijheid: de kenmerken van een mens zijn twee armen, twee benen, een lijf en een hoofd.

Ieder element in de tekening waardeert men met 1 punt. Halve punten worden niet gegeven.

1. Hoofd.
2. Beide benen of één 'en profiel'.
3. Beide armen. De vingers alleen zijn niet voldoende, behalve wanneer er tussen deze en het lichaam een ruimte is vrijgelaten.
4. Romp, hetzij als een enkele lijn of in 2 dimensies.
5. Lengte van de romp groter van afmeting dan de breedte.
6. Schouders duidelijk aangegeven.
7. Armen en benen aan een willekeurig punt van de romp of aan de hals bevestigd.
8. Armen en benen op de juiste hoogte van de romp bevestigd.
9. Hals.
10. De omtrek van de hals vormt een voortzetting van die van hoofd, romp of beide Samen.
11. Een of beide ogen.

12. Neus.
13. Mond.
14. Neus en mond door twee lijntjes aangegeven.
15. Neusgaten.
16. Haren.
17. Haren beter weergegeven dan door een verbreding van het hoofd of een golvende beweging.
18. Aanduiding van kleren (knopen of hoed).
19. Twee ondoorzichtige kledingstukken (hoed, broek of jas bijvoorbeeld).
20. Volledige ondoorzichtige kleding (mouwen, broekrand).
21. Vier duidelijk te onderscheiden kledingstukken (hoed, broek, schoenen, vest, das).
22. Vak- of uniformkleding zonder fouten.
23. Vingers aan beide handen of aan de enig zichtbare hand.
24. Het juiste aantal vingers aan beide handen of aan de zichtbare hand.
25. De verhouding lengte: breedte van de vingers is juist. De vingers wijken niet uiteen.
26. De duim is van de overige vingers te onderscheiden door stand en lengte.
27. Handen van vingers en arm te onderscheiden.
28. Eén of meer gewrichten van de armen is aangegeven.
29. Eén of meer gewrichten van de benen aangegeven.
30. Afmeting van het hoofd niet groter dan de helft en niet kleiner dan een tiende van de romp.
31. Lengte van de armen niet tot aan knieën reikend.
32. Lengte van de benen niet kleiner dan die van de romp en niet groter dan tweemaal de lengte van de romp.
33. De lengte van de voeten is groter dan de hoogte.
34. Zij bedraagt minder dan een derde van de lengte van het been en meer dan een tiende van de totale lengte van het been.
35. Beide benen en armen hebben twee dimensies.
36. Hiel.

37. Uitdrukking van de motorische coördinatie in de lijnen van de omtrek (het harmonisch samenwerken van de verschillende lichaamsdelen bij het weergeven van een bepaalde beweging).
38. Idem in die van de gewrichten.
39. Idem in die van de omtrek van het hoofd.
40. Idem in die van de omtrek van de romp.
41. Idem in die van de omtrek van benen en armen.
42. Idem in de symmetrie van het gelaat.
43. Oren.
44. Juiste stand en afmeting van de oren.
45. Details van de ogen. Wenkbrauwen, oogharen of beide.
46. Pupillen aangegeven.
47. Afmeting van de ogen. Lengte groter dan de hoogte.
48. De blikrichting van het oog komt in de plaatsing van de pupil in het 'en profiel' weergegeven gelaat of in de vorm van het oog (cirkelsector) tot uitdrukking.
49. Kin en voorhoofd duidelijk aangegeven.
50. Kin duidelijk van de onderlip gescheiden.
51. Hoofd, romp en voeten en profiel. Eén fout wordt door de vingers gezien.
52. Foutloos profiel.

PUNTEN	LEEFTIJD
2	3
6	4
10	5
14	6
18	7
22	8
26	9
30	10
34	11
38	12
42	13

